

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1976

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚ. Κ. ΛΟΥΡΟΥ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. **Ἰωάννης Καρμύρης** παρουσιάζων τὸ ὑπὸ τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ κυκλοφορηθὲν κατωτέρω βιβλίον εἶπε τὰ ἑξῆς :

Κύριε Πρόεδρε,

Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιάσω εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τὸν ἄρτι κυκλοφορηθέντα ὑπ' αὐτῆς, διὰ τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ, λαμπρὸν τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : «Γεωργίου Χούμνου, Ἡ κοσμογέννησις», ἀνέκδοτον στιχούργημα τοῦ ιε' αἰῶνος. Ἐμμετρος παράφρασις τῆς Γενέσεως καὶ Ἐξόδου τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Κριτικὴ ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ ἀξιότιμου συναδέλφου κ. Γεωργίου Α. Μέγα, ἐκ σελίδων 240.

Πρόκειται περὶ ποιητικῆς παραφράσεως τῆς Γενέσεως καὶ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς Ἐξόδου, γενομένης ἐπὶ τῇ βάσει οὐ μόνον τοῦ ἐπισήμου ἐκκλησιαστικοῦ κειμένου αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀποκρῦφων τινῶν λαϊκῶν παραδόσεων, καὶ διὰ τοῦτο παρουσιαζούσης μέγα ἐνδιαφέρον οὐ μόνον ἀπὸ θεολογικῆς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ λογοτεχνικῆς καὶ γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ἐπόψεως. Ἀνάγεται δὲ ἡ κοσμογέννησις τοῦ ἐκ Χάνδακος τῆς Κρήτης καταγομένου Γεωργίου Χούμνου εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ιε' αἰῶνος, ἀντλεῖ ὅμως καὶ ἐξ ἀρχαιοτέρων πηγῶν.

Τοῦ κειμένου τῆς κοσμογεννήσεως τοῦ Χούμνου ἐν τῇ μετὰ χειρᾶς κριτικῇ ἐκδόσει αὐτῆς προηγεῖται πρόλογος καὶ μακρὰ καὶ ἐμπεριστατωμένη εἰσαγωγὴ τοῦ κ. Μέγα (σ. 1 - 38), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐρευνῶνται ὑπ' αὐτοῦ τὰ ἐπόμενα ἑξέ θεμάτα : α) Ἡ παράδοσις τοῦ κειμένου διὰ τεσσάρων σφζομένων κωδίκων, ἦτοι τοῦ Μαρκανοῦ, τοῦ Βιενναίου, τοῦ Βρετανικοῦ καὶ τοῦ Σιναϊτικοῦ, ὡς καὶ τριῶν μικρῶν ἀποσπασμάτων, ἐκδεδομένων ἐκ Ζακυνθινοῦ τινος χειρογράφου ἀπολεσθέντος.

Οί άνωτέρω τέσσαρες κώδικες περιγράφονται και αξιολογούνται δεόντως, εΐχεν όμως διαλάβει διεξοδικώς περι άυτών ο έκδότης και εις ανακοίνωσίν του, γενομένην ένώπιον του Α΄ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου του 1962, ένθα καθώρισε την άξίαν έκάστου και την συμβολήν, ήν ήδύνατο έκαστος να παράσχη εις την κριτικήν άποκατάστασιν του κειμένου. β) Έρευνάται ο καταρτισμός του κειμένου, ούτινος έχρησίμευσεν ως βάσις ο Μαρκιανός κώδιξ ως παλαιότερος, των παραλείψεων και άλλιούσεων άυτου άναπληρωθεισών διά των άλλων κωδίκων κατά την κριτικήν έπεξεργασίαν και άποκατάστασιν άυτου. γ) Όμοίως έξετάζεται ή γλώσσα του ποιήματος, ήτις είναι ή κοινή τής έποχής εκείνης, ανάμεικτος όμως έκ λέξεων και τύπων τής Κρητικής διαλέκτου και τής εκκλησιαστικής γλώσσης, ένφ ή στιχουργία άυτου είναι εις στίχους δεκαπεντασυλλάβους κατά διστίχους όμοιοκατάλήκτους στροφάς. δ) Έπιχειρεΐται άνάλυσις του ποιήματος έκτενης έν αντιπαράβολή προς τó άυθεντικόν εκκλησιαστικόν κείμενον τής Γενέσεως και τής Έξόδου, αλλά και μεθ' ίκανών δημοδών άποκρύφων παραδόσεων, «αί όποΐαι κατά τόν μεσαιώνα άπετέλεσαν σπουδαϊον μέρος τής θρησκευτικής μορφώσεως των εύρωπαϊκων λαών», ως παρατηρεΐ ο κ. Μέγας. ε) Πηγαι του Χούμνου θεωρούνται κατά πρώτον μέν και κύριον λόγον τó κείμενον των δύο πρώτων βιβλίων τής Παλαιάς Διαθήκης και ίσως και έτέρα τις παράφρασις άυτου, δευτερευόντως δέ αί κυκλοφοροΐσαι τότε παρά τῷ λαῷ παλαιαί θρησκευτικαί παραδόσεις, και κυρίως προηγηθεΐσαι τις παράφρασις, γνωστή ως «Ίστορία παλαιου». ς) και τελευταϊον, ο Χούμνος χαρακτηρίζεται και ως ποιητής, καθ' όσον «δέν λείπει έκ τής παραφράσεώς του τó ποιητικόν στοιχείον . . . ή δύναμις τής έκφράσεως, ο πλοΐτος των ώραιων εικόνων, ή δεξιοτεχνία εις την μετρικήν μορφήν και την κατασκευήν πλουσίας ρίμας», και επί πλέον «ούτος δέν άποδίδει τó πεζόν κείμενον δουλικώς, αλλά τó έπεξεργάζεται με άρκετήν έλευθερίαν και έμπνευσιν και καλαισθησίαν, προσδίδων εις άυτό μορφήν ποιητικήν», ως κρίνει ο κ. συνάδελφος.

Μετά την άνωτέρω λίαν διαφωτιστικήν είσαγωγήν άκολουθεΐ τó έκ 2832 στίχων κείμενον τής Κοσμογενήσεως του Χούμνου, άποκατασταθέν κατόπιν εργώδους και ύποδειγματικής κριτικής έπεξεργασίας επί τῇ βάσει των μνημονευθέντων χειρογράφων άυτου, συνοδευόμενον δέ ύπό έκτενοΐς και σφόδρα έπιμεμελημένου κριτικοΐ ύπομνήματος (σ. 41 - 169). Κατ' έκτασιν τó ποιητικόν τούτο κείμενον είναι βραχύτερον του άντιστοΐχου έπισήμου εκκλησιαστικοΐ κειμένου τής Παλαιάς Διαθήκης, συντεμνομένων ή παραλειπομένων πολλών τμημάτων άυτου, ένφ έξ άλλου έγένοντο ίκαναί προσθήκαι άγνωστων και ξένων προς τó εκκλησιαστικόν κείμενον διηγήσεων και άλλων στοιχείων, εΐλημμένων έξ άποκρύφων λαϊκων παραδόσεων και συνυπολογιζομένων εις πεντακοσίους περίπου στίχους.

Μετὰ τὸ κείμενον τοῦ Χούμνου ἔπονται α) σημειώσεις ποικίλου περιεχομένου τοῦ ἐκδότου, ἀναφερόμεναι καὶ ἐπεξηγοῦσαι πολλοὺς στίχους τοῦ κειμένου, β) ἐπίμετρον περὶ τοῦ ἀπολεσθέντος χειρογράφου τῆς Ζακύνθου, γ) γλωσσάριον ἐν τῷ ὁποίῳ σημειοῦνται αἱ σημασίαι τῶν ἐν τῇ κοσμογεννήσει λέξεων ὡς καὶ ἄλλα στοιχεῖα, καὶ δ) 14 πίνακες πανομοιότυποι σελίδων τῶν κωδίκων τοῦ κειμένου (σ. 171 - 219).

Περαίοντες ὀφείλομεν νὰ ἐξάρωμεν τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ὑπὸ τοῦ διαπρεποῦς συναδέλφου ἀρτίας καὶ ὑποδειγματικῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνεκδότου τούτου ἀγιογραφικοῦ στιχορρήματος τοῦ Χούμνου, οὗτινος εἶχε προηγουμένως πραγματοποιήσει ὁ Ἕλληνας Fr. H. Marshall μερικὴν μόνον ἔκδοσιν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει μόνον τοῦ Βρετανικοῦ κώδικος. Τῆς ἐκδόσεως δὲ ταύτης βιβλιοκρισίαν ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Μέγας ἐν ἔτει 1929 καὶ ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ἀπεφάσισε νὰ παρασκευάσῃ τὴν παροῦσαν πλήρη καὶ καλαίσθητον εἰς ἐμφάνισιν ἔκδοσιν τῆς Κοσμογεννήσεως τοῦ Χούμνου. Πράγματι ἔκτοτε ἤρξατο μελετῶν τὴν ὅλην γραπτὴν παράδοσιν, τὸ περιεχόμενον καὶ πάντα τὰ συναφῆ προβλήματα τῆς κριτικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τούτου, — παραλλήλως πρὸς τὸ γόνιμον λαογραφικὸν καὶ τὸ ἄλλο ἐπιστημονικὸν ἔργον αὐτοῦ —, καὶ μετὰ πολυετῆ καὶ πολύμοχθον ἐργασίαν ἤγαγεν εἰς ἐπιτυχῆς πέρας τὴν ἀναληφθεῖσαν προσπάθειαν. Ὅθεν χάριτες ὀφείλονται εἰς τὸν ἀγαπητὸν συνάδελφον κ. Μέγαν διὰ τὸ ἐπίζηλον ἐπίτευγμά του, τ. ἔ. τὴν παράδοσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἀξιολόγου ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Χούμνου, τὸ ὁποῖον, ὡς παρατηρεῖ ὁ ἴδιος, «συνέβαλε σπουδαίως εἰς τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ» κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς γλώσσης καὶ τὴν πρόοδον τῆς λογοτεχνίας αὐτοῦ, ἐπιτευχθείσης οὕτω τῆς «βαθμιαίας ἐντὸς τοῦ 15' αἰῶνος μεταβάσεως ἀπὸ τῆς μεικτῆς εἰς τὴν παγίαν καὶ ἁρμονικὴν γλῶσσαν τῆς ὠρίμου περιόδου τῆς Κρητικῆς λογοτεχνίας».